

Baština Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

**Naučni skup Književno djelo Ćamila Sijarića,
[Sarajevo, 15. i 16. april 2002.]: Scientific Meeting
Ćamil Sijarić's Literary Work**

Lešić, Zdenko; Martinović, Juraj

2003.

Akademija nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/handle/123456789/825>

Preuzeto s Baštine Akademije nauka i umjetnosti Bosne i Hercegovine

<https://bastina.anubih.ba/>

AKADEMIJA NAUKA I UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE
АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ БОСНЕ И ХЕРЦЕГОВИНЕ
ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA

POSEBNA IZDANJA
KNJIGA CXXI

Odjeljenje za književnost i lingvistiku ANUBiH
Knjiga 10

NAUČNI SKUP

KNJIŽEVNO DJELO
ĆAMILA SIJARIĆA

Uredili
Zdenko Lešić
Juraj Martinović

SARAJEVO 2003

PUTOPIS ĆAMILA SIJARIĆA

Fahrudin Rizvanbegović

Kad sam već pristao da, krajnje pojednostavljeno, podijelim bošnjački noviji putopis na onaj čiji autori taj književni oblik vide kao opis putovanja i svojevrsnu pozitivnu geografiju, historiografiju i etnografiju, i onaj čiji autori putopisom iskazuju vlastitost s krajnjim konsekvencama, pa im je hodoljublje samo izravan povod, nikako cilj, pristao sam na simplifikaciju jedne od najsloženijih poetskih struktura. To znači, dalje, da sam pristao na prigovore i neslaganja u svakom novom čitanju putopisa Ćamila Sijarića, a ja sam njegov putopis u "Alefovoj" *Antologiji bošnjačkog putopisa dvadesetog vijeka* uvrstio u grupu putopisa koji opisuju. Osim Ćamila Sijarića u ovu grupu spadaju Ibrahim ef. Čokić – Hakki, Muhamed ef. Krpo, Kemal Zukić i Kemal Mahmutefendić. Autori drugog pola ove podjele su Zuko Džumhur, Skender Kulenović, Tvrtko Kulenović i Alija Isaković. I kad sam ipak htio odvojiti dvojicu nepretencioznih pisaca tzv. hadžijskog putopisa od Sijarića, Zukića i Mahmutefendića demantirao me zaista veliki broj baš, uvjetno i simplificirano, onih deskriptivnih putopisa u njihovim opusima. I opet mi je najteže bilo sa Sijarićem. Ali dovoljno je pročitati putopise o Počitelju (Ć. Sijarić *Na Neretvi Počitelj*; Zuko Džumhur *Grad zelene brade* i Alija Isaković *U Počitelju ljetos*), pa da se pristane da u onoj pojednostavljenoj podjeli Sijarić ostane u grupi putopisaca koji su opisivali svoje putovanje. Međutim, koliko god je tačno da ovakva podjela može izdržati, ipak i uvijek iznova kad čitam neke od Ćamilovih putopisa, čini mi se da onda kad putopis dosegne do umjetnine, sve podjele i svi modeli, toliko potrebni i toliko važni, ostaju manjkavi i skoro ubogi. Ali oni tek tada, kao i uvijek kad je umjetnina u pitanju otvaraju mogućnosti novijim i složenijim pristupima i modelima. Tema za sebe!

Većina putopisa Ćamila Sijarića nesumnjivo spada u one koji žele da opišu i pouče, ali to nikako nije prosta deskripcija kao kod njegovih pret-

hodnika. Zato je varljiva linija koja koleba, koja stavlja dileme, koja hoće da njegov putopis promatra isključivo kao opis. Midhat Begić je, istina za njegovo pripovijedno djelo, upotrijebio riječi iz folklora – potka i osnova: "Pisac je ovdje dvostruko mudar: i da nastavi potku i da izmijeni osnovu".

Na žalost, nakana i obaveza da piše putopisne zapise za radio odredila je Sijariću onu prvu karakteristiku, naime deskripciju, ali je snaga autentičnog pripovjedača u najboljim ostvarenjima pobijedila tu zadatost i dosegla ono što je Begić zapazio, tj. da se nastavi potka i izmijeni osnova. Prevelika je šteta što je pisanje tih zapisa bilo egzistencijalna piščeva obaveza, pa nije stizao da ih pusti izazovu ponovnog pisanja i vraćanja njihovoj i potki i osnovi. Oni su od njega odlazili takvi kakve su radio-emisije zahtijevale i trpjele. Zato se i moglo dogoditi da nas iznevjeri putopis s naslovom *Bagdad, grad iz Hiljadu i jedne noći*, jer je pjesnička deskripcija, a da zapis o mostarskom Starom mostu s naslovom *Priča iz hiljadu i jedne noći* bude zaista zanosna poezija.

Sijariću je historijski reljef strast u cjelokupnom djelu. Ali to je strast pisca pa i pisca putopisa, a ne opisivača. Zato Ćamilu predmet opisa postaje skoro nevažan. Njega ne zanima povijest nego historija. Povijesni fakti postaju nevažni, a priča, pričanje sa historijskom osnovom i historijskom potkom, postaje zapravo priča kao sama umjetnina. Anegdota o tome kako je dobri Mehmed ef. Mujezinović, koji je svojom nogom obišao sva groblja i popisao sve natpise i tarihe na grobljima i građevinama u Bosni i Hercegovini, slušajući njegov putopis upitao gdje se to i to turbe o kojem govori tačno nalazi, a Ćamil odgovorio da ne zna, zapravo je čista istina. Razaznavanja o ljudima što su bili prije nas i ostavili trag koji treba otkriti i na čitaoca prenijeti, opsesivna je potreba Ćamila Sijarića. On ju je ostvario u dvije knjige putopisa s istim naslovom *Zapisi o gradovima*, zatim u knjigama *Herceg-Bosno i tvoji gradovi* i *Oslobođeni Jasnovac*. Međutim, tu svoju potrebu nikada nije postavio ni kao domet ni kao cilj. To je strasni povod, a cilj je priča, ona priča Hasanova iz pripovijetke *Hasan sin Huseinov*. Nakon što je ispričao legendu o princezi iz Hatre, Sijarić će uzviknuti: "To je priča. Jedna stara legenda. Vezana za ovu drevnu starinu – za nekada bogatu i blistavu Hatru. Ta priča živi. A sve drugo mrtvo je – mrtvi reljefi, mrtvi natpisi, mrtvi likovi u kamenu, u mramoru – u mramoru u pustinji, za koji se ne zna otkud je donesen – ako nije čak iz Perzije, iz Egipta, iz Grčke i ako jest – pitanje je kako je donesen, jer to su cijeli blokovi mramora, cio jedan grad u mramoru, u kamenu – pa zato trajan, i trajna na njemu ljudska djela: slike bogova, glave careva,

pisma i zapisi – i imena bezbrojna; neka čudna imena, kakva se danas nigdje ne čuju – jer više i nema tih starih jezika iz kojih su nastala ta imena. Oni koji su ih nosili mrtvo vas gledaju iz kamena – usta su njihova nepomična, jezik davno prestao da zbori – pa svud tišina, takva kao da je čovjek na groblju... A starine i jesu kao groblja...Kao vrijeme. Neko davno, prada-vno vrijeme, iz kojeg nam govori neki kamen, neki mramor, neko slovo...” Sijarić će, kontrastno ovim zapažanjima, u putopisu o Starom mostu nastavi-ti: ”Došlo mi je u uši, ali mi nemoj vjerovati, da svi koji tamo dolaze da vide taj most izreknu u sebi ili glasno da je to krilo od labuda”.

A sada ću ti, veliki care, ispričati šta je istina u svemu tome, a šta u to-me nije istina. Onaj most ondje, na onoj vodi, nije iz krila nikakve ptice, nego je iz snova njegovog majstora – sanjalice. Došlo mi je u uši, veliki care, a ti mi nemoj vjerovati: da svi koji stanu pred onaj most i sami sta-nu da sanjaju i zadugo poslije ne trijezne se od toga čuda”. Kod Sijarića historijska je podloga svemu o čemu priča, ali ta priča skoro da nije u per-fektu, osim u krajnjoj nuždi. Sijarić priči vjeruje! Zato je priča u prezen-tu. ”Nešto pustinskog vidi se u tim beduinima”, ili ”Svaki veliki stari grad ima nešto čime se ponosi”, ili ”A nije ni snijeg, ni ruho, ni labud, nego na Neretvi most od kamena” itd.

Putopis Ćamila Sijarića je moderni šehrengiz – priča o gradovima. To je zato što su gradovi historija. Sela nemaju historije. Ona su samo posto-janje. Zato je strast historijskog diskursa, kad je natopljena u liriku auten-tičnog stvaraoca kakav je Ćamil Sijarić, a to je i najveća vrijednost koja izbija iz putopisnog njegovog djela, priča o gradovima. Uzalud ćemo po-kušavati, ma koliko to pojednostavili, njegov putopis odvojiti od njegove cjelokupne priče, neću reći ni pripovijetke ni romana, nego baš priče. To je isti etos, isti mitos i isti eros. To je isti glas, to je isti onaj lirski glas ko-ji se nije nikada razbokorio u slikama i bojama, nego u riječi, u tom stvar-nom Sijarićevom zavičaju, u toj Ćamilovoj neizlječivoj strasti. Zato što je to, i kad je to, priča; njegov putopis gubi namjeru, pa mu se izmiješa pot-ka i osnova, pa izmijeni osnovu, pa potka nema kud ni kamo nego se izmi-jeniti. Pogledajte još jednom putopis o Starom mostu – priča iz Hiljadu i jedne noći: ”A on je upravo najljepši onda kad se nad njim naveze Mje-sec. Tada više kao i da nije most u noći i nad vodom, nego priča ’iz hilja-du i jedne noći’. Kao da je Šeharzada ispričala još jednu priču: Veliki ca-re, da ti ispričam: u jednoj zemlji na sjeveru ima više bijela kamena nego što na moru ima bijele pjene”. Ili malo dalje: ”A sve je dolazilo otuda što je njegov graditelj bio pjesnik, zlatnim perom ispisao je ovdje na Neretvi

pjesmu u kamenu; od kamena je načinio metaforu, mlad Mjesec na nebu poslužio mu je kao urnek. Na pjesmu je stavio godinu 1566. i svoje ime – Hajretin. A upravo to se jedva čita. I kao da nije ni napisano da se čita. Ne-ka gore prolaze ljudi, neka dolje protiču vode, i to je dovoljno”.

Kako ovdje tražiti deskripciju kad je to sama priča, sama lirska priča?! I šta ostaje plemenitom rahmetli Mehmed ef. Mujezinoviću nego pitati rahmetli Ćamila gdje je taj i taj zapis?! Zaista ne ostaje ništa drugo nego čitati, ili bolje, slušati njegovu priču.

